

Edyta Świątanowska

Dogoterapia w nauczaniu zintegrowanym i w logopedii

Dla rodziców najważniejsze jest, aby dziecko jak najszybciej zaczęło się uczyć czytać i pisać. Nie dostrzegają często innych, poza intelektualnymi, czynników, które ułatwiają dziecku start szkolny.

Teoretyczne założenia o dojrzałości dziecka rozpoczynającego naukę nie mają wiele wspólnego ze stanem rzeczywistym. Dzieci rozpoczynające naukę w klasie pierwszej z reguły nie spełniają podstawowych kryteriów dojrzałości szkolnej, przez co już na początku natrafiają na trudności w nauce. Uzyskany przez dziecko poziom rozwoju mowy stanowi jedno z ważniejszych kryteriów dojrzałości szkolnej. Od tego, jak dziecko mówi, zależą w znacznej mierze jego postępy w nauce oraz pozycja społeczna w grupie klasowej, a więc to, co nazywamy powodzeniem szkolnym.

Dzieci w klasie I wykazują pewną rozpiętość w zakresie dojrzałości mowy. Wynika to z wielu różnych przyczyn. Najczulszym wskaźnikiem różnicującym w pierwszej klasie dzieci dojrzałe i niedojrzałe jest wymowa najtrudniejszych i najpóźniej pojawiających się w ontogenezie głosek: "sz", "ż", "cz", "dż", "r". Sprawdzenie stopnia opanowania wymowy tych głosek pozwala określić, jakiego rzędu są ewentualne opóźnienia. Nauczyciel odpowiedzialny za realizację programu wymaga od ucznia opanowania materiału nauczania, skupienia uwagi, panowania nad emocjami, ograniczenia ruchliwości, samodzielności, pi-

sania, lepienia, wycinania. W kategoriach logopedycznych oznacza to: interioryzację mowy, zahamowanie wypowiedzi spontanicznych. Dziecko powinno wypowiadać się w szkole, kiedy jest pytane. Mowa powinna być oderwana od działania. W klasie mowa schodzi na drugi plan wobec nauki pisania i czytania. Nie sprzyja to jej rozwojowi. W mowie ustnej następuje zastój, a nawet regres. Zdania w elementarzu są proste i krótkie, a ich treść infantylna w stosunku do opanowanej mowy ustnej. Oprócz dzieci niedojrzałych, do klasy pierwszej przychodzą dzieci z licznymi wadami wymowy, którym nie udało się pozbyć zaburzeń w okresie przedszkolnym ze względu na wielorakość zaburzeń lub ignorancję nauczycieli i rodziców. Widząc, jak dzieci w szkole masowej reagują na kontakt z psami terapeutycznymi, jaką ten kontakt sprawia im radość i jak wyzwała pozytywne emocje, postanowiłam włączyć psy w tok zajęć zintegrowanych i terapię logopedyczną. Mam wiele pomysłów i widzę możliwości, jak wykorzystać dogoterapię do wspomagania nauki pisania i czytania oraz rozwoju emocjonalnego. Oczywiście nie byłoby to możliwe, gdybym nie była szczęśliwą właścicielką psów tera-

peutycznych rasy labrador retriever, Zuli i Poli i wielką miłośniczką psów w ogóle.

Co to jest dogoterapia?

Dogoterapia jest to jedna z metod rehabilitacji osób niepełnosprawnych, która wykorzystuje psy jako terapeutów i jest dostosowana do indywidualnych możliwości dziecka. Spokój, ciepło, pogoda oraz chęć pracy z człowiekiem to cechy psów, które są niezastąpione w rehabilitacji i leczeniu osób niepełnosprawnych intelektualnie i ruchowo. Zajęcia z dogoterapii nie wiążą się z wykonywaniem żmudnych ćwiczeń. Terapeutą jest pies-przyjaciel, a uśmiechnięta mordka, ciepły język, puszysta sierść i merdający ogonek są największą motywacją do pracy. Bo czesząc, głaszcząc, karmiąc czy przytulając czworonoga, dziecko nieświadomie pracuje. Dzięki obecności psa dzieci chętnie nawiązują kontakt z drugim człowiekiem, otwierają się na innych i na nowe sytuacje, uspokajają się, relaksują. Do dogoterapii nadają się psy różnych ras, ale powinny spełniać pewne warunki. Muszą być odpowiednio przeszkolone, łagodnie, zdrowe, czyste, bezpieczne, tolerancyjne, pewne siebie, postuczne, a także powinny lubić pieczyoty i chętnie współpracować.

Przykłady ćwiczeń z udziałem psa

Wywołanie głoski w izolacji - opracowanie litery

Na tym etapie pies uczestniczy w zajęciach jako zachęta do podejmowania wysiłku, a zabawa z psem jest nagrodą za wykonane prawidłowo ćwiczenie:

- dziecko obserwuje pokaz szkolenia psów,
- samodzielnie wydaje psu polecenia,
- rzuca piłkę i nakłania psa do aportowania,
- trzyma obręcz, przez którą skacze pies,
- bawi się w pociąg – pies jest lokomotywą,
- naśladuje czynności wykonywane przez psy,
- dziecko leży, a pies chodzi dookoła lub nad dzieckiem,

- karmi psy z ręki suchą karmą,
- spaceruje z psem na smyczy.

Utrwalenie głoski korygowanej lub wprowadzanej litery na materiale językowym w logotmach, wyrazach (w nagłosie, śródgłosie, wygłosie), zdaniach

Podczas ćwiczeń słuchowych:

- uczeń wydaje polecenie psu, aby ten dał głos, gdy terapeuta powie sylabę czy wyraz z odpowiednią głoską,
 - wydaje psu różne polecenia, gdy usłyszy głoskę w odpowiedniej pozycji w wyrazie,
- Podczas ćwiczeń utrwalających prawidłową wymowę danych głosek:
- w trakcie zabawy z psem wybrzmiewa wskazane głoski, wypowiada wyrazy, których się właśnie nauczyło, układa z nimi zdania,
 - czołga się z psem na dywanie i wybrzmiewa tę głoskę "cz",
 - prowokuje psa do szczekania ("szcz"), podaje inne wyrazy z tymi głoskami,
 - układa zdania o psach z utrwalanym słownictwem, zapisuje je i głośno czyta psu (na pytanie: Czy podobały ci się moje zdania? pies daje głos, co znaczy "tak").

Ćwiczenia utrwalające wywołaną głoskę, wprowadzoną literę w wierszykach, piosenkach, wyliczankach, powiedzeniach

- dziecko zadaje pytania na temat psa (Ile pies ma łap?),
- układa zdania na temat psów. Wypowiada je i zapisuje,
- wydaje psu polecenia,
- rozumie polecenia wydawane przez terapeutę (Przytul się do psa. Połóż prawą rękę na psie. Sprawdź, jaki nos ma Zula),
- naśladuje dźwięki wydawane przez psa,
- poznaje różne rasy psów i ich nazwy, określa cechy kwalifikujące psy do różnych grup,

- opisuje słownie poszczególne psy - praca ze zdjęciami,
- uczy się na pamięć wierszyków o psach, czyta teksty przygotowane przez terapeutę,
- porównuje cechy zewnętrzne i charaktery poszczególnych ras,
- uczy się wnioskować na tematy związane z bezpieczeństwem w kontaktach ze zwierzętami, przydatności psów o określonych cechach do pracy w różnych dziedzinach życia człowieka, z opieką nad zwierzętami, wyrażaniem uczuć w stosunku do zwierząt i z przyjaźnią między człowiekiem a psem.

Każde dziecko może sprawdzić się w roli psiego trenera

Dzieci ćwiczą poprawną wymowę poprzez samodzielne opowiadanie ilustracji, historyjek obrazkowych na temat psów, ról jakie spełniają w życiu człowieka. Zabawy z psem dają wiele możliwości i okazji do spontanicznych rozmów na temat uczuć, zainteresowań, przyjaźni, miłości, zoologii, weterynarii i wielu innych. Dzieci zapoznają się z czasopismami o psiej

tematyce. Czytają interesujące artykuły i potem dzielą się w rozmowach swobodnych swoimi odczuciami na ich temat.

Podsumowanie i wnioski

Pomimo wielu trudności, które trzeba pokonać, łącząc dogoterapię z zajęciami logopedycznymi, eksperyment ten jest wart zachodu. Można urozmaicać logoterapię i zajęcia zintegrowane zabawami wykorzystującymi psa do pomocy przy niektórych ćwiczeniach, które bez jego udziału całkiem zmieniają charakter, gdyż nie angażują sfery emocjonalnej. Po-

wszechnie wiadomo, że przeżycie określonych sytuacji z udziałem ładunku pozytywnych emocji i dodatkowo włączenie w tą działalność ruchu, zwielokrotnia oczekiwane efekty (kinezylogia edukacyjna). Takie właśnie zalety mają ćwiczenia z psem. W wielu przypadkach trzeba współpracować ze zwierzęciem, zaspokajając jego potrzeby i wchodzić w rolę terapeuty. Taka z kolei sytuacja pozwala dziecku łagodniej przejść przez trudy i monotonię długotrwałej terapii, gdyż okazuje się, że samo dziecko może również dać

coś z siebie innej istocie i być odpowiedzialne za nią. Buduje przez to pozytywny obraz samego siebie i wierzy we własne siły. Wzbudzenie takich odczuć jest niezwykle ważne dla prawidłowego przebiegu terapii i rozwoju dziecka. Mogę stwierdzić, że już sama obecność czworonoga w gabinecie czy klasie szkolnej pomaga dziecku dobrze się poczuć i sprawia, że

Dzieci zawsze z radością witają psa na zajęciach.

dziecko chce ćwiczyć, gdy nagroda jest tak miła, przyjazna i można się do niej przytulić. Niesamowicie wzrasta motywacja.

Zdaję sobie sprawę z faktu, że nie każdy może podjąć się takiego wyzwania, chociażby ze względu na brak predyspozycji i zaplecza w kierunku pracy ze zwierzętami, która ma całkiem inny charakter niż typowa praca terapeutyczna bez udziału zwierząt. W moim przypadku dogoterapia jest świadomym wyborem, podyktowanym chęcią niesienia bezinteresownej pomocy dzieciom niepełnosprawnym i często ciężko doświadczonym przez los. Jestem szczęśliwa, gdy widzę uśmiechnięte buzie i eksplozję radości, kiedy pojawiają się w szkole z Zulą i Polą – moimi podopiecznymi. Widzę, że kontakt z psem jest potrzebny wszystkim dzieciom, nie tylko tym niepełnospraw-

nym, które w większości otoczone są większą miłością i zainteresowaniem ze strony najbliższych, niż te tzw. „normalne”. Spontaniczne reakcje i zachowania uczniów bardzo często są dla mnie zaskoczeniem. Spotykam się z tym, że w towarzystwie psów nieśmiałe dzieci nabierają pewności, a te, którym zwykle nie chce się pracować, stają się zainteresowane i chętne do pracy. Dla kilku chwil spędzonych z psem są gotowe wykonać każde zadanie, starają się być posłuszne i aktywne. Nie spodziewałam się wcześniej, że zabawa z psami może być dla moich uczniów aż taką nagrodą. Pozytywne zmiany zachodzą w rozwoju emocjonalnym. Niezwykły wpływ zwierzęcia na człowieka, jego nieograniczona miłość, akceptacja i cierpliwość sprawiają, że pies jest idealnym przyjacielem, towarzyszem niedoli, choroby, ale również

motorem do walki o zdrowie i wytrwałego zmagania się z różnymi przeciwnościami.

Każdy człowiek ma wrodzoną chęć do kontaktu z naturą. Terapia z udziałem psów tę naturalną potrzebę

zaspokaja i wykorzystuje dla osiągnięcia zamierzonych celów. Zwierzęta nie tylko cieszą dziecko swoją obecnością i zainteresowaniem, ale relaksują, uspokajają, leczą i pozwalają uwierzyć we własne siły. ■

Edyta Świętanowska – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, logopeda i wolontariuszka dogoterapeutka gdyńskiej Fundacji Dogtor, organizacji pomagającej dzieciom niepełnosprawnym. Pracuje w szkole podstawowej w Gdyni.

Bibliografia

- G. Antos, G. Demel, I. Styczek, *Jak usuwać seplenienie i inne wady wymowy*, Warszawa 1967.
- I. Czajkowska, K. Herda, *Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole*, Warszawa 1996.
- G. Demel, *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Warszawa 1994.
- G. Demel, *Elementy logopedii*, Warszawa 1987.
- T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, *Logopedia*, Opole 1999.
- T. Gałkowski, G. Jastrzębowska (red.), *Logopedia- pytania i odpowiedzi*, Opole 2003.
- G. Jastrzębowska, O. Pełc-Pękala, *Metodyka ogólna diagnozy i terapii logopedycznej* [w:] T. Gałkowski, G. Jastrzębowska (red.), *Logopedia* (red.) Gałkowski, Opole 1999 .
- J. T. Kania, *Szkice logopedyczne*, Warszawa 1982.
- K. Kiryczun, *Na receptę*, "Przyjaciel pies", nr 1/2004.
- A. Kwaśniewski, *Kojący dotyk*, "Przyjaciel pies", nr 1/2004.
- A. Kwaśniewski, *Kolega ze szkolnej ławy*, "Przyjaciel pies", nr 9/2004.
- A. Maurer (red.), *Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych. Zabawy z rymami*, Kraków 1997.
- A. Maurer (red.), *Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych. Głoski rozpoczynające i kończące słowa*, Kraków 1997.
- A. Maurer, (red.), *Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych. Głoska a litera*, Kraków 1997.
- E. Morkowska, *Hau-hau, miau- miau, kukuryku - ćwiczenia logopedyczne dla dzieci*, Warszawa 1998.
- B. Rocławski, *Poradnik fonetyczny dla nauczycieli*, Warszawa 1986.
- B. Rocławski, *Słuch fonemowy i fonetyczny. Teoria i praktyka*, Gdańsk 1993.
- B. Rocławski, *Test ortofoniczny*, Gdańsk 1995.
- B. Rocławski, *Rozsypanki obrazkowe, sylabowe i głoskowe do nauki czytania i pisania*, Gdańsk 1995.
- B. Sawa, *Jeżeli dziecko źle czyta i pisze*, Warszawa 1994.
- E. M. Skorek, *Samogłoski. Profilaktyka, diagnoza, korekta*, Kraków 2000.
- E. M. Skorek, *Ćwiczenia w wymowie samogłosek nosowych*, Kraków 2000.
- E. Spatek, M. Bilińska, *Zgadnij, co słyhać*, Kraków 2001.
- I. Styczek, *Logopedia*, Warszawa 1979.
- J. Wójtowiczowa, *Logopedyczny zbiór wyrazów*, Warszawa 1991.
- T. Zaleski, *Opóźniony rozwój mowy*, Warszawa 1992 .
- M. Żebrowska (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1979.